

El Dr. Salvador Llobet pioner a Catalunya en la cartografia de la vegetació

Maria de BOLÒS i CAPDEVILA
*Cap del Servei C.T. de Gestió i
Evolució del Paisatge.
Universitat de Barcelona*

No podria deixar passar l'ocasió que ens ofereix la Societat Catalana de Geografia de palesar els nostres sentiments d'admiració i agraïment pel qui va ésser el nostre primer mestre de Geografia i el primer que ens va ajudar a descobrir-la. Per això, i també perquè crec que és de justícia, vull fer constar que ell, el Dr. Llobet, va ésser el primer geògraf i també el primer científic català que va publicar el primer mapa de vegetació d'un sector del nostre país.

Es considera al francès Charles Flahault (1852-1935) com l'iniciador dels estudis relatius a la vegetació catalana. El 1894 proposà un projecte de mapa de vegetació forestal i agrícola, de França, a escala 1:200.000. El full de Perpinyà, que és el que ens afecta, es va publicar el 1897 dins de la revista «Annales de Géographie». És aquest el primer mapa de vegetació que expressa, de forma més o menys sintètica, la d'un sector dels Països Catalans. Cal assenyalar, però, com indicà el mateix Salvador Llobet, que aquest mapa és precedit d'un altre dels boscos de la Vall d'Aran, fet el 1895 per Josep Reig i Palau.¹ Tant aquest mapa com l'anterior són orientats a l'explotació del bosc amb un sentit exclusivament econòmic i no es poden considerar com estudis de vegetació.

A partir dels anys vint, l'impulsor dels estudis de la vegetació de Catalunya serà Henri Gaussen (1891-1981), essent el seu primer treball important el referent als Pirineus orientals,² acompanyat d'un mapa que titula «Carte des essences forestières de la moitié orientale des Pyrénées» publicat el 1926. En ell es cartografiaren les espècies arbòries que considera interessants i les presenta en tres categories:

- a) espècies dominants, formant masses homogènies (color llis)
- b) una espècie dominant, però barrejada amb d'altres (el color de l'espècie dominant en ratlles)
- c) estacions poc extenses, però significatives (signes en negre).

Aquest mapa arriba fins a la conca del Ter, inclou el Prepirineu, tota la Cerdanya, arriba per l'oest fins a Talarn, a la conca de la Noguera Pallaresa i fins a Àreu a la de la Noguera Ribagorçana. A ell farem de nou referència al tractar del mapa d'Andorra. A la Península Ibèrica, els primers mapes d'espècies arbòries varen ser realitzats per enginyers forestals. L'autor cita, de forma elogiosa, en el text sobre el Montseny, els srs. Ceballos i Martín Bolaños que cartografiaren, en el seu estudi forestal de la província de Cadis,³ els boscos d'aquesta província i un mapa de L. Ceballos i C. Vociosos de les espècies forestals de la de Màlaga.⁴

Els mapes de vegetació del Dr. Llobet tenen una orientació molt diferent ja que, bàsicament, volen reflectir la realitat del conjunt de la vegetació i en ells es plantegen les relacions de caràcter geogràfic entre vegetació i altres elements del paisatge, molt particularment el clima, els sòls i l'acció de l'home. Amb aquesta finalitat, a més dels arbres es contemplen els arbusts i algunes plantes petites que són considerades significatives, molt especialment si són indicadores d'alguna de les dites relacions.

El mapa de vegetació del Montseny, corresponent a la seva tesi doctoral⁵ i que podem definir com un mapa de vegetació actual, presenta com a base topogràfica el mapa del Montseny del Centre Excursionista de Catalunya a escala 1:50.000, amb una equidistància de les corbes de nivell de 50 metres. En ell hi ha assenyalat, a més del relleu i la hidrografia, els nuclis de població, les cases aïllades i les vies de comunicació: carreteres i camins principals. Sobre aquesta base cartogràfica, l'autor dibuixa de forma directa, buscant les referències més precises, les grans taques de vegetació arbòria (avets, faigs, roures, pins, alzines, castanyers, etc.), distingint diferents espècies de pi, no de roure ja que considera que han estat destruïts en part per l'home; per altra banda, cartografia, a part, els camps de conreu, els prats i zones desforestades. Com diu l'autor, en el text del llibre, segueix a H. Gaussen pel que fa a les tonalitats de color i la seva complementació, mitjançant signes en negre, els arbres, arbusts i altres plantes herbàcies que, si bé no hi ocupaven àrees representables a l'escala del mapa, tenen una significació en el sentit que hem assenyalat abans, com pot ser, per exemple, la presència d'arbres solts d'espècies diverses o d'una sola englobats en una massa homogènia: És freqüent trobar, per exemple, alguns castanyers a l'interior d'un alzinar compacte. Pel que fa als arbusts i plantes, no hem pogut descobrir exactament els criteris seguits més enllà del que cridava l'atenció pel seu contrast o abundància.

Els límits de les àrees compactes són indicats amb línies de punts, com volent significar les dificultats de delimitar precisament els sectors de vegetació, la qual cosa, evidentment, es així en molts casos.

En aquest primer mapa, l'autor es proposa, també, mitjançant un estudi aprofundit, comprendre millor el passat de la vegetació i l'evolució seguida. El mateix mapa presenta la interpretació i el significat de la vegetació present, que es completa clarament en la memòria corresponent al capítol de vegetació de la tesi doctoral.

Per realitzar el mapa, el Dr. Salvador Llobet no disposava de cap tipus d'informació sobre la cartografia de la vegetació del Montseny. Els mapes dels autors francesos a què hem fet referència no l'afectaven, ja que sobrepassaven poc el Prepirineu, i els enginyers forestals no hi havien treballat mai. Per altra banda, sabem que als anys quaranta no es disposava de fotografia aèria de cap tipus, de tal manera que sobre la base topogràfica, tal com diu el mateix autor, «hem reconegut tota la regió assenyalant les capes dels vegetals... bo i procurant la màxima exactitud geogràfica que la representació del relleu en el mapa i la nostra observació basada en punts de referència pròxims, podia apreciar a primera vista».

Voldria subratllar el coneixement profund que l'autor té del territori del Montseny, així com de la seva vegetació, necessari per fer una cartografia bona en aquestes condicions, cartografia que ha merescut, per part dels botànics, com O. de Bolòs que anys després ha realitzat la seva tesi doctoral precisament sobre la vegetació del Montseny, elogis extraordinaris. En una publicació sobre la vegetació d'aquesta muntanya⁶ menciona particularment el mapa que considera «especialment digne d'atenció per la seva precisió i exactitud».

Encara que sabem que és molt difícil la comparació de dos mapes d'orientació tan diferent com el de la vegetació actual i la potencial, si ens fixem i comparem aquest mapa del Dr. Llobet amb el realitzat per O. de Bolòs, queda ràpidament en evidència, en la grandària de les unitats més grans i simples del segon en relació amb el caràcter de potencialitat, mentre que el treball del Dr. Llobet respon a una anàlisi d'una vegetació resultant, bàsicament, d'una acció molt antiga de l'home sobre la vegetació natural.

El mapa de vegetació d'Andorra que acompanya el llibre que sobre la Geografia andorrana va publicar el Dr. Llobet, és del mateix any que el del Montseny.⁷ Per a la preparació d'aquest mapa disposava d'alguna referència cartogràfica, encara que a escales molt poc interessants, i així ho fa constar el Dr. Salvador Llobet en el text, en el qual indica que M. Sorre, en el seu llibre sobre els Pirineus,⁸ el capítol de la vegetació disposa d'alguns «croquis». Comenta, també, que el mapa de vegetació de H. Gaussen sobre els Pirineus² es representa a escala massa reduïda 1:50.000 cosa que impedeix la seva «consulta exacta».

Pel mapa d'Andorra utilitza la base topogràfica de Marcel Chevalier de 1925, que S. Llobet critica per la seva poca exactitud. En la pàgina 22 del text diu «El millor mapa que existeix és el de M. Chevalier a escala 1:50.000... és poc exacte pel que fa a la morfologia que sovint difereix molt, no ja en els indrets més escarpats, sinó en la configuració ordinària dels vessants muntanyosos...».

En el seu llibre, Salvador Llobet indica que en el mapa d'Andorra es proposa aixecar una cartografia dels mantells vegetals del país captant les relacions principals que hi ha entre aquests mantells de vegetació amb llurs associacions i l'estudi del medi i la utilitat que aquelles formacions vegetals aporten a l'home. L'autor distingeix entre associació i formació, potser sense definir bé la diferència.

Sobre la topografia de Chevalier va dibuixar, a vista, els mantells de vegetació. Com en el cas del Montseny, segueix els colors i signes dels mapes de H. Gaussen. En cap dels dos mapes que comentem s'empra la simbologia de color en forma de ratlles d'una determinada coloració per significar una formació vegetal poc pura, o sigui formada per una espècie predominant i d'altres de barrejades.

Si bé en el seu conjunt aquest mapa no ofereix tants detalls com el del Montseny, en relació possiblement amb el coneixement més aprofundit de l'autor en aquest darrer sector, cal afirmar que queden molt clars els grans trets de la vegetació, realment bastant simple. Amb tota seguretat és un mapa que han hagut de considerar tots aquells que han cartografiat la vegetació d'Andorra, posteriorment al 1947. De gran valor és el detall de l'àrea de l'ayet en relació amb la seva posterior evolució. Volem remarcar, també, la visió de l'autor referent a l'artificialitat del límit altitudinal del bosc. L'autor ens indica, amb freqüència, la presència de les formacions de neret o bercet pel damunt del bosc actual, de forma precisa i concreta, mitjançant signes expressos. Aquest detall posa en evidència les necessàries passejades a peu i l'obligada reflexió que exigeix l'adonar-se d'aquests fets que podrien passar desapercebuts a persones menys experimentades.

Notes

- ¹ Josep REIG i PALAU, *El valle de Arán*, 129 pp. i un mapa forestal a escala 1:50.000 sense altimetria, ni data.
- ² Henri GAUSSEN, *Végétation de la moitié orientale des Pyrénées, sol, climat, végétation*. París, 559 pp. 1926.
- ³ Luis CEBALLOS i M. MARTÍN BOLAÑOS, *Estudio sobre la vegetación forestal de la provincia de Cádiz*, 333 pp. i un mapa, Madrid, 1930
- ⁴ Luis CEBALLOS i Carlos VICIOSO, *Estudio sobre la vegetación y flora forestal de la provincia de Málaga*, 285 pp. i un mapa, Madrid, 1933
- ⁵ Salvador LLOBET i REVERTER, *El medio y la vida en el Montseny. Estudio geográfico*, 436 pp. més apèndix bibliogràfics i un mapa, Barcelona, 1947
- ⁶ Oriol de BOLÒS i CAPDEVILA, *La vegetació del Montseny*, 170 pp. i un mapa, Barcelona, 1983
- ⁷ Salvador LLOBET i REVERTER, *El medio y la vida en Andorra. Estudio Geográfico*, 345 pp. Barcelona, 1947
- ⁸ Max SORRE, *Les Pyrénées méditerranéennes. Études de la géographie biologique*, Barcelona, 1949